

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. ultimum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

bus suffragiis Ecclesiæ Catholicæ. Etenim Ecclesia, inquit, non censetur velle quemquam injustè tantà læsione afficere, sed magis secundum veritatem conformare se divino iudicio, *facit can. Illud planè x1 q. 3.*

Quod ad alterum membrum textus nostri attingit, videlicet matrimonium clam contractum,

si à contrahentibus postea publicetur, recipi ab Ecclesia, hanc rationem habet, quòd ex confessione partium jam constet Ecclesiæ, in eorum matrimonium esse contractum. Jure igitur recipit Ecclesia hujusmodi matrimonium tamquam legitimum probatum confessione partium, *l. Post rem 56, D. De re jud.*

In Cap. ultimum.

SUMMARIUM.

1. Matrimonia clandestina quomodo prohibita.
2. Matrimonium contrahendum cur prius denuntietur in Ecclesia.
3. Nuptia incesta qua.
4. Nuptias incestas contrahentium bona ipso jure amittuntur.
5. Nec opus est sententiã condemnatoriã judicis, sed de claratoriã tantum.
6. Pœna hæc confiscationis an in quibuslibet incestis nuptiis locum habeat?
7. Eãdem pœnã afficitur presbyter, qui tali matrimonio interfuit.
8. Matrimonii denuntiatio trina ex præscripto Conc. Trid.
9. Ea an & ubi omitti possit.
10. Causarum matrimonialium iudex legitimus est Episcopus.
11. Matrimonii contractus in facie Ecclesiæ celebratus.
12. Matrimonii Sacramentum qualiter subiiciatur juri humano.
13. Matrimonium absque denuntiatione celebratum est clandestinum.
14. Matrimonia præsumpta per Conc. Trid. abrogata.
15. Sponsalia de futuro clam contracta tenent.
16. Coram quo Parocho sponsi vel sponsa, matrimonium contrahi debeat.

Hoc Cap. est Innocentii III. in generali Concilio Lateranensi, triaque continet. Primò prohibet matrimonium contrahi inter quartum cognationis & affinitatis gradum. Deinde interdicit matrimonia clandestina. Tertio formam præscribit matrimonii inveniendi, pœnasque adhibet, si secus factum fuerit.

Quod ad primum attinet, eius explicationem renuicemus *ad c. Non debet 8, inf. De consang. & affinitate.*

Quo ad secundum, huius interdictionis rationes reddimus supra *ad Rubr. hujus 1.* Sed cum à jure prohibita sint matrimonia clandestina, per hunc text. nost. cui supra eod. *ad c. 2.* diximus, ad eã ea valere, quòd per posterius matrimonium subsequens illis minimè derogetur? contra juris regulam, quã jubetur ea, quæ contra jus fiunt, pro incestis haberi, *cap. Qua contra jus De R. l. lib. 6, & l. Non dubium 5, C. De legib.* nec enim prohibitio legis esse & carere debet, *can. Vides dist. 10.* Respondetur, hanc juris regulam tunc obtinere, ubi lex simpliciter aliquid prohibet, manendo intra limites prohibitionis. Aliud, si ulterius progrediatur lex, contrarium scilicet factum expressè vel tacitè sustinendo: ut in clandestino matrimonio, quod licet à jure Canonico improbetur, tamen ab eodem tacitè sustinetur, sicut constat *ex d. c. 2.* Idem evenit in matrimonio contracto post votum simplex castitatis emissum, *c. Rursus 0, sup. Qui Clerici vel vorvent. & c. unico De voto & voti redempt in 6.* item in sententia durius & sub conditione lata à iudice, *l. Pelagatorum 7, §. ad tempus D. De interd. & relegat. l. Maru 9, §. sed enim D. De pœnis, & l. 1, §. biduum D. Quando appelland. sit.* Ubi in Glof. vide plura exempla, in quibus idèd, ut jam dictum est, à prædicta juris regula disceditur, quòd lex non maneat intra terminos prohibitionis, sed factum permittat. Ac proinde de his rectè dicitur: Quòd multa fieri prohibeantur, quæ tamen facta tenent, *per text. in c. Ad Apostolicam 16, sup. De regularib.*

Quantum concernit formam matrimonii inveniendi, hæc præscribitur hoc cap. nostro, videlicet; cum matrimonium contrahendum est, denuntietur prius per presbyterum in Ecclesia; adjecto termino competente, intra quem cuilibet liberum sit ad impediendum matrimonium obicere consanguinitatem, affinitatem, vel aliud impedimentum canonicum. Non minùs tamen & ipsi Parocho incumbit de tali impedimento dis-

quirere & indagare. Et si probabilis ejus conjectura adferatur, prohibetur eodem textu nostro matrimonium interim contrahi, donec de impedimento legitime cognitum fuerit. Subsequently hæc pœna subiicitur in ipsos contrahentes, ut, si neglectâ hac forma matrimonium contraxerint in gradu prohibito, etiam ignorantes, liberi eorum ex tali conjunctione suscepti propter illegitimi ceaseantur; cum parentes taliter contrahentes non expertes scientiæ (ut loquitur textus noster) vel saltem affectatores ignorantia videantur: unde in dolo esse præsumuntur, propter juris regulam: Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere, c. Qui contra jura De R.I. in 6, & l. Quomodo modum 7, C. De agricolis & cens. lib. 11. Et licet hæc regula de emptore loquatur, idem tamen juris est & in cæteris casibus, qui contra jus exercentur. Nam cum quilibet actiones suas teneatur dirigere ad normam juris, l. Leges sacratissima 9, C. De legib. c. 1, sup. De constit. censetur, si contra fecerit, non ignorasse jus, vel saltem alios consuluisse, vel, si non consuluit, affectasse ignorantiam. Unde excusatione dignus non est, arg. l. Dolus 44, D. Mandati. At si denuntiatione præmissâ matrimonium contractum sit, & postea aliquod impedimentum Canonicum emerferit, nihil obest liberis ex huiusmodi matrimonio procreatis, vel etiam conceptis, quò planè hi pro legitimis habendi sunt, per hunc text. nestr. argumento ducto à contrario sensu, & probat text. in c. 2, & in c. pen. inf. Qui filii sint legit. ubi & de hac relatius. Nisi tamen parentes antea sciverint inter se subesse impedimentum canonicum: quâ specie non prodest liberis præmissâ denuntiatione in Ecclesiâ facta, text. hic in § si quis vero, & Concil. Trid. Sess. 24. cap. 5, in decreto de reformat. matrim. Et hæc quoad liberos ex injusto matrimonio natos. Cæterum quoad parentum pœnam nihil hoc textu traditur; sed extat cap. unicum De consang. & affinit. in Clement. quo ipso facto incestus nuptias contrahentes excommunicantur.

Incestus nuptiæ vocantur, quæ sunt inter cognatos & affines, inter quos de jure interdictæ sunt nuptiæ, l. fin. C. De incestis & inutilib. nupt. Did. Covarr. p. 2, cap. 6, §. 8, de matrim. Jure verò Civili incestus nuptias contrahentium, præter exilium, bona fisco ipso jure applicantur, non existentibus liberis ex prioro matrimonio, Novell. 12, de incest. nupt. & Auth. Incestus Cod. d. tit. De incest. juncto cap. Cum secundum 19, De heret. lib. 6, Quare in

hoc crimine non est necessaria sententia condemnatoria, cum ipso jure hæc pœna inferatur.

Quod animadversione dignum, & in aliis delictis, ubi ipso facto puniuntur à jure, quorum aliquot exempla recenset textus in d. cap. Cum secundum. Tamen enim alias morte delinquentis crimina extinguuntur, l. 1. & l. 2, C. Si reus vel actor mort. fuerit, tamen quando à lege vel canone pœna amissionis bonorum inducitur ipso jure, delictum etiam post mortem delinquentis tractari, & in judicium deduci potest contra hæredes, ad hunc finem, ut si quis bona delinquentis consequatur. Glof. in l. 1, §. quod autem D. Quod quisque juris, quam & ibid. D. communiter approbant, ut sic Did. Covarr. sup. allegato loco num. 7, Interim opus est in hujusmodi delictis sententiâ declaratoriâ judicis, quâ videlicet judex declaret, tale delictum admissum esse: alioqui ad occupationem bonorum deveniri non potest. d. cap. Cum secundum & sup. tradit And. Gail. lib. 2, Observat. 51 ubi eleganter pro regula tradit, quòd omnes leges & statuta, quæ inducunt ipso jure privationem, ad dominium tantum, non possessionis privationem spectent, nisi forte delictum esset notorium, de quo fult Felinus ad c. Cum non ab homine 10, sup. De judic.

Verum questionis est, an, quæ de exilio & confiscatione bonorum dicta sunt, habeant locum in quibuslibet incestis nuptiis? Quod existimat Glossa in d. Auth. Incestus: imò amplius obtinere putat in quolibet illicito matrimonio etiam jure civili interdicto, eò quòd d. Novell. 12, de incestis loquatur generaliter de illicitis nuptiis. Sed verius est, pœnam dictæ Novellæ non ad omnes, sed ad eos tantum pertinere, qui ratione consanguinitatis incestus nuptias contrahunt, ex communi sententiâ Doctorum, quam refert & sequitur Salycetus ad d. Auth. Incestus num. 4, eâ ratione motus, quòd textus in d. Novellæ 12, (unde d. Auth. Incestus desumpta est) non simpliciter agat de illicitis nuptiis, sed de illicitis & naturæ contrariis simul, sive copulativè, ita quòd utrumque requiratur, sicut accidere solet in aliis orationibus conjunctim, sive copulativè enuntiatas: in quibus etiam omnium concursus necessarius est, l. Si hæredi 5, D. De condit. institut. & si plures Instit. De hæredib. instit. Quod latè examinat Alciarius ad l. Sepè 51, D. De verb. signif. præsertim in pœnalis, quæ cum odiosa sint restringi magis convenit, quam ampliari, cap. Odia, cap. In pœnis De R. l. in 6, & l. interpretatio 42, D. De panis. Igitur d. Nov. 12, &

12. *Et Auth. Incestus*, exaudiendæ sunt de naturâ illicitis nuptiis, quod & ipse contextus satis indicat, dum ait, quam plurima animalia eas conjunctiones abhorreere tamquam naturæ adversas, veluti sunt inter parentes & liberos, *l. fin. D. De ritu nupt.* inter novercam & privignam, aurum & socerum, *l. fin. D. De condit. sine causa*, & inter fratrem & sororem, *l. 8. D. De ritu nupt. can. unico xxxv. qu. 1.* nam inter hos jure gentium interdicitur sunt nuptiæ, *jam dictis jurib.* Quibus adde sororis filiam, nepotem atque proneptem, quia hæc liberorum loco sunt, *l. Sororis 39. Et l. Etiam si 56. D. De ritu nupt.* In cæteris vero conjunctionibus, quæ naturæ non repugnant, sed legibus interdicitur sunt, retinemus pœnam, *l. Qui contra Coh. De incestu & inuulib. nupt.* quæ tantummodò donata utrimque hæc inferuntur.

7. Cæterum redeundo ad textum nostrum, eadem etiam pœna statuitur in Presbyterum, qui clandestino aut alias interdicto matrimonio interesse præsumpserit. Jubetur enim per triennium ab officio suo suspendi. Tum etiam is, qui ad impediendam matrimonium calumniosè agit, pœna canonice subicitur.

Sed de denuntiatione matrimonii in Ecclesia proponendâ hic latius dispiciamus. Disputant quidem Doctores, quænam Ecclesia in proposito argumento intelligatur: ane in una denuntiationem fieri sufficiat, ubi scilicet plures ejusdem loci sunt Ecclesiæ: item an ea intelligenda sit, ubi quis tempore matrimonii contrahendi habitat, an ubi parentes, vel ubi aliquando ipsemet habitavit, sed habitationem aliâ transtulit? De quo vide hic Præpositum *sub num. 7.* & Butrium *sub num. 16.*

8. Verùm, rejeçtâ hac disputatione, tota hæc res hodie revocanda est ad præscriptum Concilii Tridentini, quo disertis verbis ita disponitur: Ut in posterum antequam matrimonium contrahatur, Parochus tribus continuis diebus festivis, in Ecclesia inter Missarum solemnias publicè denuntiet, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur. Hæc Conc. Trid. *Sess. 24. c. 1. in decreto de reformat.* Ubi nota, ex decreto Conc. Tridentini non sufficere unam denuntiationem, sed requiri trinam, eamque à proprio Parocho in Ecclesiâ factam. Sufficit tamen eam fieri per Capellanum aut cooperatorem, sed mandato Parochi, *per ea*

qua tradit Navarr. consil. 13. de cland. desponsat. Et probat juris regula: Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum, *c. Qui facit De R. l. lib. 6.* Neque opus est præcisè, ut hæc denuntiatione inter Missarum solemnias fiat, sed vel in concione, si ita habet loci consuetudo, ut paucò post latius probabitur.

9. Quare hic prætereundum non est, denuntiationem hanc licitè omitti in iis locis, ubi usu non est recepta, aut in dissætudinem abiit, & per consequens liberos non fore illegitimos, qui neglectâ denuntiatione nati sunt ex matrimonio aliquo iniusto, propter impedimentum canonicum: si tamen hujus impedimenti parentes ignorant fuerint, ut supra dictum est, & alias publicè contraxerint, *c. 2. inf. Qui filii sint legit.* Quod hæc ratione comprobatur: nam lex, ubi recepta non est minimè obligat, *can. Erit autem cum 2. seq. dist. 4.* Ubi autem antè quidem recepta fuit, sed per contrariam consuetudinem abrogata est ex aliqua causa probabili, similiter non obligat, *per text. in cap. fin. sup. De consuet. Et l. De quibus in fine D. De legib. Et qua utrobique tradunt Dd.* Unde utroque casu cessat hæc pœna de illegitimis liberis. Quod enim sit lege permittente, pœnam non meretur, *vulgatâ l. Gracchus C. Ad L. l. de adult.* Ut hinc rectè asserat Henricus Bobic, *ad c. hoc nostr.* quòd Reges, Principes & milites, qui hodie contrahunt absque bannis, id est denuntiationibus, non peccent mortaliter, ubi scilicet solitum est eorum matrimonia non denuntiari.

Quandoque hæc trina denuntiatione, impunè omittitur etiam in iis locis, ubi usu frequentantur; quando videlicet probabilis suspicio est, matrimonium malitiosè impeditum iri, si tot præcesserint denuntiationes; & tunc vel una denuntiatione sufficit, vel saltem Parocho & duobus testibus præsentibus matrimonium celebretur: deinde ante ejus consummationem, denuntiationes in Ecclesia fiant: nisi ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur. *Concil. Tridentin. d. Sess. 24. cap. 1. vers. quòd si aliquando.* Quod velim Parochi notent, qui nonnumquam temerè & hæc causa omittis denuntiationibus contrahentes conjungunt.

Quid autem juris sit in iis, qui incertis sedibus vagantur, ita quòd certum Parochum vel Ecclesiam non habeant, decrevit idem Concilium, ne hoc genus hominum vagantium faciliè ad matrimonium admittatur, neque Parochi eorum matrimonii interfiant, nisi priùs diligenti inquisitione

tionem factâ, & re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerit. *Conc. Trid. Sess. 24, c. 7.*

10 Sed quid si denuntiatione factâ, vel etiam non factâ, ubi aliter consuetudo dicitur, prout jam dictum est, impedimentum canonicum obicitur: quæsitum est, ad quem hæc cognitio spectet? Sic certum est, non ad Parochum, sed ad Episcopum pertinere, qui legitimus iudex est causarum matrimonialium, *c. Accedentibus 12, in fine De excess. Prælat. Conc. Trid. d. Sess. 24, c. 20, §. adhuc.* Ideoque Parochi est hoc impedimentum referre ad Episcopum, ex sententia Præpositi *hic num. 7 sub fin.* Poterit etiam is hoc iure Decretalium de eodem impedimento cognoscere, qui vel ex privilegio, vel ex præscriptione legitime hoc jus sibi acquisivit, *d. c. Accedentibus in fine & ibi Gl.* Quod tamen hodie mutatum est per *Conc. Trid. d. §. adhuc*, quo hujusmodi privilegia & præscriptiones sublatae sunt, & causæ matrimoniales ad solus Episcopi cognitionem revocantur, *d. §. ad hæc in fine.* In quo tamen nihil interest, sive Episcopus per se, sive per alium causas matrimoniales, aliasque Ecclesiasticas cognoscat, *c. Cum Episcopus 7. De officio Ordin. lib. 6,* ut puta per Vicarium vel Officialem suum, *cujus idem cum Episcopo est consistorium, cap. 2, De consuet. in 6.*

11 Nunc de contractu ipsius matrimonii videamus. Qui jubetur celebrari in facie Ecclesiæ, ubi Parochus, viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, his verbis vel similibus utitur, juxta receptum uniuscujusque provinciarum ritum: *Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ita Concil. Trid. *d. c. 1, in prime.* Hic tamen modus contrahendi matrimonii non est quidem de essentia matrimonii, cum ante docuerimus ad matrimonii contractum sufficere solum consensum contrahentium, licet clam interpositum, dummodò confessione partium vel aliter de eo constet, *c. 2, h. t. & can. Aliter in fine xxx q. 5.* Sed respicit solemnitatem & expeditiorem matrimonii probationem: nisi quoddam hodie ex præscripto Concilio Trid. in actu contrahendi matrimonii interesse debeat Parochus, vel alius Sacerdos, de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duo vel tres testes, alioquin matrimonium tamquam ab inhabilibus contractum planè nullum & irritum est, *d. c. cap. 1. vers. qui aliter.*

12 Neque obstat, quoddam matrimonium sit divini juris, institutum ab ipso Deo, *Genes. c. 1, & 2,*

Matth. 19, Ergò per hujusmodi impedimentum, & similia iure Canonico, id est, humano introducta, derogari non potest juri divino, quod potentius est. Quia Resp. matrimonium, et si à Deo institutum sit, & à Christo in numerum Sacramentorum relatum; nihilominus cum permutuum consensum humano more contrahatur, idcirco quoad personas contrahentium subicitur humano juri. Unde mirum non est, si alioqui habiles per constitutionem Ecclesiasticam inhabiles reddi possint: adeò ut etiam per constitutionem civilem hoc fieri possit apud Ethnicos, qui extra Ecclesiam sunt; uti & apud Christianos, propter antæram rationem Sacramenti, ac proinde apud hos subicitur Ecclesiasticis constitutionibus. Quod non dissimili argumento ita declaratur: Constat emptionem, venditionem, locationem, conductionem, societatem, mutuum, similesque contractus esse juris gentium, id est, naturali ratione apud omnes gentes introductos, *§. jus autem gentium Instit. De jure natur. gent. & civ. Atque hoc jus quamvis Justinianus vocet summum & immutabile divinâ quadam providentia; tamen in confesso est, multos prohiberi ab hujusmodi contractibus, videlicet minores 25, annis, absque tutorum vel curatorum auctoritate, ita quoddam eorum contractus, quoad obligandum se, planè irritum sunt, ut Instit. De auctoritat. tutor. c. 1, §. C. De in integr. restit. minor. Idem evenit & in præfenti argumento, ut quamvis matrimonium sit juris gentium, respectu consensus naturalis, quo apud omnes gentes contrahitur (nam respectu conjunctionis maris & feminæ, quæ & in brutis animantibus est, dicitur à Justiniano juris naturalis, Instit. De jure natur. gent. & civili in pr. Item in quibusdam personis quandoque eius effectus rectè impeditur, vel per constitutiones civiles, veluti apud Ethnicos, vel Ecclesiasticas, ut inter Christianos.*

Sed ut redeamus ad Conc. Trident. de præsentia Parochi vel alterius Sacerdotis & testium, animadvertendum est, Concilium non infringere aut irritare matrimonium, quod omnia denuntiatione celebratum est, sed quod in absentia Parochi vel alterius Sacerdotis & testium contractum est, nihilominus illud, quod absque denuntiatione contractum est, licet præsentibus Parochi, aut alio Sacerdote & testibus, dicitur clandestinum: ac proinde in tali matrimonio, comperito postea impedimento canonico, proles ex eodem nata erit illegitima, per hunc text. in §. si quis verò,

verò. Neque enim in hac re quidquam immutatum est per Concilium Tridentinum, sicut rectè sentit Mart. Navar. in *Manuali cap. 22, num. 70*, & correctio iurium in dubio minime inducenda est, l. *Præcipimus 32, in fine C. De appellat. & arg. l. Sancimus 27, C. De testam.*

14 Præterea observandum est, ex eodem decreto Concilii Tridentini in d. *vers. qui aliter*, abrogata esse omnia præsumpta matrimonia, veluti sunt, quando sponsalia per subsequentem copulam inter sponsum & sponsam transeunt in matrimonium, c. *15 qui fidem 30 sup. De sponsalib. ad eò, licet sponsalia sub conditione concepta sint, c. Per tuas 6, inf. De conditionib. appes. aut cum per concubitum sive sponzaneam cohabitationem convalescit, c. Ad id 21, sup. De sponsalib. & c. 2, inf. De eo qui duxit in matrimon. Nam hæc jure Decretalium rectè dicuntur, sicut constat ex iuribus jam allegatis. Arminius rectè juxta præscriptum Concilii Tridentini, quo omnia præsumpta matrimonia abrogata sunt, propter absentiam Parochi vel alterius Sacerdotis, & duorum vel trium testium, qui in præsumpto matrimonio non solent adhiberi; intelligendo tamen iis in locis, ubi hoc decretum promulgatum est: nam in *fine d. c. 1, de reformat. matrim.* disertè dicitur, hoc decretum*

Concilii Tridentini tunc obligare, ubi post publicationem in parochia factam elapsi sunt triginta dies. Ergò ubi publicatum non est, neminem adstringit, sed valet quoquo modo contractum matrimonium.

Postremò hic duo observanda sunt. Unum, quod de matrimonio coram Parocho vel alio Sacerdote, & duobus vel tribus testibus contrahendo diximus, non habet in locum in sponsalibus propriè dictis, quæ de futuro appellamus: hæc enim etiam hodie post Concilium Tridentinum clàm contracta valent. Neque enim Concilium hæc abrogavit, sicut rectè monet Mart. Navar. in *Manuali c. 75, num. 144*, Atque idcirco cum Parochus, vel alius Sacerdos contrahendis sponsalibus adhibetur (ut fieri solet) id non necessariò fit, sed majoris honestatis causâ.

Alterum est, quòd sufficiat matrimonium contrahi coram Parocho habitationis mulieris, ubi matrimonium contrahitur in parochia ipsius. Sin in parochia viri, sufficit præsentia Parochi ipsius viri, ex declaratione Congregationis Cardinalium deputatorum ad dubia Concilii Tridentini declaranda, teste Navarro *conf. 3, n. 1, de clandest. de spons. & in Manuali d. num. 144*.

IN TIT. IV. DE SPONSA DVORVN.

SUMMARI A.

1. Sponsalibus binis contractis qua preferenda.
2. Fides pactionis & fides consensus quid?
3. Quid si sponsa à sponso, ante contractum cum alia matrimonium, cognita fuerit?

Agitur hoc Tit. de iis, qui bina sponsalia contraxerunt, utra scilicet præferenda sint. Tota verò hæc res adhibita distinctione dirimenda est. Aut enim priora fuerunt sponsalia de futuro, & posteriora de præsentia cum alia persona. Hac specie posteriora præferenda sunt, quòd per hæc dissolvantur sponsalia priora ipso jure, *text. hic in cap. 1, & in c. Sicut 22, sup. De sponsalib.* ubi rationem reddidi. Aut utraque fuerunt de præsentia: & certum est priora præferenda esse, etiam si posteriora per concubitum consummata sint, d. c. 1, & c. 2, & c. *fin. h. tit. & c. penult. sup. De sponsal.* ubi & hujus rei rationem diximus. In his totus hic Tit. insumitur, nisi quòd in cap. 4

tractetur de matrimonio contra interdictum iudicis contracto, de quo proprius differendi locus erit inf. *sub. tit. De matrim. contracto contra interdict. Eccles.*

Illud tamen proprius inspicimus, dum textus noster in c. 1, distinguit inter fidem pactionis & consensus. *Fidem pactionis* vocat eum qui mulieri fidem promittit, id est, addicit se eam in uxorem ducturum, si patiatur se cognosci. *Fidem autem consensus*, quando mutuus consensus matrimonialis utrimque intercedit. Et quidem si quis post fidem pactionis datam uni interponat postea fidem consensus cum alterâ, hanc videlicet in uxorem ducendo, quòd huic adherere debeat, relicta priorè; propterea quòd cum priorè sponsalia de futuro contracta fuerunt, cum posteriorè verò matrimonium.

Quid si sponsa de futuro antea à sponso cognita fuerit, priusquam hic eum alia matrimonium contraheret? Et puro priora sponsalia præferenda esse, tamquam impleta jam conditione, c. 3,